

Gymnopédies

d'Erik Satie

Three Gymnopédies

1

ERIK SATIE

Lent et douloureux (slowly and mournfully)

PIANO

pp

pp

ped. simile

• Ceremonial choral dances performed at ancient Greek festivals.

© Copyright 1976 by Broekmans & van Poppel, Amsterdam, Nr. 1228

3º ESO

CURS: 00-01

Índex:

1.- Fitxa de l'obra 3

1.1.- Títol de l'obra

1.2.- Duració

1.3.- Autor

1.4.- Intèrprets

1.5.- Altre informació de l'obra

2.- Forma de l'obra 6

2.1.– Com està constituïda

2.2.– Tipus d'obra

3.– Impressió estètica 8

3.1.– Judici de la qualitat de la composició

3.2.– Judici de la qualitat dels intèrprets

1.– Fitxa de l'obra:

1.1.– Títol de l'obra: Trois Gymnopédies. Número 1: Lent et douloureux.

1.2.– Duració: 2:38 minuts

1.3.– Autor: Erik Satie (1866–1925).

El compositor francès Erik Satie va néixer al 1866 a Honfleur, a la costa de Normandia. El seu pare treballava llavors com consignatari de vaixells i la seva mare era d'origen escocès. Part de la seva posterior excentricitat pot derivar del seu oncle patern Adrien Satie, conegut a Honfleur per les seves rareses. La família Satie es va mudar a París, però a la mort de la seva mare, al 1872, Erik va tornar a Honfleur per viure amb els seus avis. Sis anys després va tornar a París, on al 1879 va començar estudis al Conservatori. Allà es va convertir en un alumne poc satisfactori, que gairebé es limitava a gandulejar per evitar els cinc anys de servei militar obligatori, que es reduïen a un en el cas dels estudiants. Però Satie va complir encara menys temps, gràcies a una malaltia que ell mateix es va provocar.

Després de llicenciar-se de l'exèrcit, Satie va aconseguir que el seu pare, que llavors tenia una petita editorial i una papereria, li publicés les seves primeres obres. A principis de la dècada del 1890 es va aliar amb Joséphin Péladan, que es feia anomenar Sâr Merodack de la Rosacruz, però va trencar amb ell al 1892. Certes inquietuds medievals, bastant eclesiàstiques, el van portar a fundar la seva pròpia religió, la burlesca Església Metropolitana de l'Art de Jesús el Director, de la que es va proclamar *Parcier et Maître de Chapelle*. El primer títol, pura invenció, que es coneix ara com *Le cartulaire*, era un vehicle que el permetia llançar invectives contra tots els que desaprovava. Paradòjicament, al mateix temps es va unir al cabaret bohemi de Rudolf Salis al Chat Noir. També a aquells anys va conèixer a Debussy, amb el que va mantenir una bona relació a pesar del tracte condescendent que aquest el dispensava.

Només va tenir una relació coneguda en la seva vida: una intensa aventura amorosa al 1893 amb la model Suzanne Valadon.

Al 1905, després d'una temporada guanyant-se la vida com a pianista d'un cafè, Satie va decidir tornar a estudiar, a la Schola Cantorum, amb professors com Vincent d'Indy i Roussel. Allà va intentar millorar durant tres anys el que ell considerava un dels seus defectes tècnics com compositor, el contrapunt.

Va tornar a la composició, bàsicament amb obres per a piano, sovint amb títols surrealistes que semblaven guardar poca relació amb la música, com, per exemple, *Préludes flasques pour un chien* (1913), *Sonatine bureaucratique* (1917) i *3 morceaux en forme de poire* (1903, per a piano a quatre mans).

La naturalesa original del seu geni no va començar a reconèixer-se fins al 1911, quan Ravel va interpretar les seves *Sarabandes* del 1877.

La seva rebel·lió contra el caràcter plumbi i la complexitat de la música del seu temps, i la innovació en l'ús de

certs recursos harmònics, van marcar la tendència futura de la música francesa. A finals de la Guerra molts compositors l'aclamaven com un mestre, en especial els joves innovadors coneguts com *Les Six*, que els va conèixer a través de Jean Cocteau. També va influir en altres compositors francesos més grans que ell, com Claude Debussy i Maurice Ravel així com en el grup *École d'Arcueil* (Henri Cliquet–Pleyel, Roger Désormière, Maxime Jacob i Henri Sauguet), anomenat així pel remot districte de París on Satie va decidir viure en la major austeritat. La seva habitació gairebé sense moblar, tenia una cadira, una taula i una hamaca, que segons Stravinski més aviat era una marimba, que escalfava a l'hivern posant ampolles amb aigua calenta a sota.

El reconeixement públic definitiu li va arribar gràcies a l'associació amb Jean Cocteau i les seves col·laboracions amb Diaghilev i altres.

Satie va morir l'1 de juliol del 1925 després de sis mesos de malaltia.

Satie ha escrit altres obres a més de les *Trois Gymnopédies*: les *Six Gnossiennes* (les tres primeres van ser escrites al 1890, la quarta al 1891, la quinta al 1889 i la sexta al 1897), part de l'excentricitat de l'autor es reflexa a les instruccions de l'interpret i a l'absència de barres de compàs; el vals *Je te veux*; *La Diva de l'Empire*; *Avant–dernières pensées* (Penúltims pensaments, de 1915); *Les trois valse distinguées du précieux dégoûté* (Tres valsos distingits d'un dandi fart, de 1916); *Sarabandes* (setembre de 1887); *Trois Nocturnes* (a compàs 12/8, al 1919); *Rêverie du Pauvre* (El somni del pobre, de 1900). Altres de les seves obres són els ballets *Parade* (1917), produïts per Sergei Diáguilev i Jean Cocteau amb decorats i coreografia de Pablo Picasso; *Mercur* (1924); *Socrate* (1919) per a quatre pianos i orquestra de cambra, basat en els Diàlegs de Platón; i *Vexations*, una petita obra coral quasi atonal per a piano que s'ha d'interpretar 840 vegades sense interrupció.

Erik Satie es va guanyar la reputació d'excèntric entre els seus contemporanis. Stravinski el descriuria anys més tard de la seva mort com la persona més estranya que mai havia conegut, però també la d'enginy més fi. Satie també era un col·leccionista. Després de la seva mort van trobar dins del seu armari 84 mocadors idèntics, a més de 12 vestits de vellut idèntics i dotzenes de paraigües.

Va viure com un veritable artista, per la seva música i ideals. No tenia respecte pels diners i va viure una vida pobre durant molts anys. Mai va tenir por d'expressar la seva opinió, i si trobava algú al qui fer una observació o burla, ho feia clarament (conscient de les conseqüències).

Són interessants les instruccions que dóna a l'interpret en les seves partitures (un altre exemple de la seva excentricitat i també del seu humor): la primera *Gnosseienne* porta la indicació *Du bout de la pensée* (des de la punta del pensament), *Postulez en vous–même* (preguntis sobre sí mateix) i finalment *Sur la langue* (sobre la llengua). La segona comença *Avec étonnement* (amb sorpresa) i termina *Sana orgueil* (sense orgull). A la tercera demana al pianista *Conseillez–vous soigneusement* (aconselleu–vos amb cura) i *Ouvrez la tête* (obri la ment). Un altre exemple és el tercer moviment de *Avant–dernières pensées*. Aquest comença amb *Le Poète est enrhumé dans sa vieille tour* (El Poeta està tancat a la seva vella torre), *Voici le vent* (Aquí està el vent), *Le Poète médite, sans en avoir l'air* (El Poeta medita sense que ho sembli), *Tout à coup, i a la chair de poule* (de sobte se li posa la carn de gallina), *Pourquoi?* (per què?). L'obra termina amb el Poeta patint una indigestió de *mauvais vers blancs et desillusions amères* (dolents versos blancs i amargues desil·lusions). Com a últim exemple, segons la partitura de Satie, el *Rêverie du Pauvre*, s'ha de tocar *avec une humble et douce simplicité* (amb una senzillesa humil i dolça), una descripció que reflexa el seu aire de serenitat.

1.4.– Intèrprets: Klára Körmendi.

És una important pianista que a més de tocar moltes peces de Satie, té dins del seu repertori importants peces de Zsolt Durkó. Dues de les seves recopilacions d'interpretacions més importants són *The Best of Erik Satie* (CD d'on he tret la cançó) i *Bonnal: String Quartets n° 1 & 2 / Quatuor Debussy*.

A més d'una excel·lent pianista ha estat una bona mestra. Entre els seus alumnes cal destacar Mariann Marczy, que va guanyar (entre d'altres) la Chopin Competition, Szeged, III. prize de 1999.

1.5.– Altra informació de l'obra:

Satie va escriure les *Trois Gymnopédies* al 1888. El seu curiós títol evoca la dansa festiva de nois despullats a l'antiga Grècia. La nostàlgia inherent a les tres peces i la seva senzilla solemnitat suggereixen el curs que prendria la música francesa els anys següents. Anys després Debussy i Roland Manuel van fer una versió orquestral de l'obra.

Generalment, es pensa que va trobar la inspiració per compondre les *Trois Gymnopédies* en un vers de Latour, imprès amb la música de la *Gymnopédie N° 1*, però que va ser anul·lada a les impressions posteriors:

A través de l'ombra d'un riu brillant va virà

Fluint damunt de la llosa polida en ones d'or

Els àtoms d'ambre reflectien el foc

Amb gymnopedie, la seva sarabande va fer—se intrèpida

(De *Les Antiques*)

Segons Olof Höjer (expert en Satie) la paraula *gymnopédie*, estranyament sonora amb un aire de serenitat i sensualitat, d'antiguitat sense edat i cerimònia, va atreure a Satie. Quan va trobar el significat de la paraula (dansa de l'antiga Grècia), va decidir de compondre una obra semblant.

2.– Forma de l'obra:

2.1.– Com està constituïda:

La primera peça o moviment de les *Trois Gymnopédies* té una estructura molt senzilla. És una obra en Re Major, però, com s'explicarà més endavant, finalitza en Re Menor.

L'obra comença amb uns acords, el ritme dels quals continuarà acompanyant tota l'obra. El baix sona al primer temps del compàs i dura una ð ð, i l'acord que l'acompanya sona al segon temps del compàs i dura una ð. Aquest ritme, que acompanya tota la peça, juntament amb el ritme monòton de la melodia (només utilitza ð i ð.), dóna una sensació de planura i monotonia que caracteritza l'obra.

[00:09] Després dels quatre acords inicials (la repetició dels dos primers: Sol Major i Re Major), comença la melodia del primer tema (A). Aquesta melodia acaba amb una cadència que dóna lloc als quatre acords del principi, [00:24] i es torna a repetir el primer tema. [00:30] Però quan acaba la frase melòdica, hi ha una cadència d'acords diferent a la de l'original tema (encara que mantenen el mateix ritme). És, simplement, un recurs del compositor per arribar al segon tema. Per aquesta variació del final es podria anomenar a aquesta repetició del primer tema, A'.

[00:40] El segon tema (B) es caracteritza per tenir més intensitat que el primer. Està dividit en tres frases, separades per cadències finals. Aquestes són iguals en la primera i segona frase (mateix ritme, mateixos acords). [00:58] Però la tercera frase és diferent ja que no només utilitza el ritme de ð, com les frases anteriors, sinó que, a més, utilitza el de ð. al començament de la frase; [01:09] i porta després d'una altra

cadència d'acords (aquesta amb diferents ritmes), a un final; però aquest només dona lloc, una altra vegada, als quatre acords del principi. [01:16]

[00:24] La primera A amb la seva repetició i final diferent (A'), es tornen a escoltar. I també es torna a sentir el segon tema (B), amb les dues primeres frases i el seu final igual. [02:16] Però és a la tercera frase quan, mitjançant un canvi bruscat a la mateixa vegada bonic i interessant, es canvia a la tonalitat menor. Amb aquesta nova tonalitat, la melodia continua igual a l'anterior B, amb el seu ritme i forma, però les notes, com és natural, canvien. [02:26] Fins que s'arriba al final de la peça on es tornen a escoltar els acords finals de la part B, però aquesta vegada s'acaba amb l'acord menor (Re Menor) [02:32]. Per aquesta variació es podria anomenar B'.

Una possible descripció de la forma d'aquesta obra podria ser la següent: A, A', B, A, A', B'. Però si no es tenen en compte les petites variacions als finals de cada tema, l'estructura d'aquesta peça encara seria més senzilla: AA B AA B.

2.2.– Tipus i estil d'obra:

Satie, com altres compositors d'entre 1890 i 1945, com ara Claude Debussy, Paul Dukas, Frederic Mompou i Maurice Ravel, van començar un nou estil de música clàssica, l'impressionisme. És una tendència, essencialment francesa, que va obrir nous horitzons amb subtil força expressiva, una gran sonoritat i una àmplia repercussió. Tant l'impressionisme com l'expressionisme (tendència, predominantment alemanya, que es recolza en l'expressió de l'ànima de l'ésser humà i ultrapassa les barreres purament estètiques) són representacions de subtilíssimes expressions anímiques i conseqüències d'una postura hiperromàntica.

És un estil que accentua el color tímbric i l'humor en comptes d'estructures formals com la sonata i la simfonia. Debussy (un dels principals compositors d'aquest nou estil de música), va combinar elements nous i vells. Per una part va utilitzar l'escala de tons sencers i intervals complexos que fins aquell moment no s'havien utilitzat, des de la novena cap endavant. També va recórrer als intervals de quarta i quinta paral·leles propis de la música medieval.

Una característica important de l'impressionisme és que va requerir noves tècniques interpretatives, que inclouen un generós però sensible ús dels pedals per crear un corrent indiferent a l'oïda.

Al començament de la I Guerra Mundial (1914), el refinament, així com les limitacions tècniques de l'impressionisme musical, van provocar crítiques contràries de compositors i crítics. Però un nou grup de compositors francesos antiromàntics, *Les Six*, influïts per Erik Satie, van satiritzar i rebutjar el que consideraven excessos d'aquest corrent.

L'impressionisme, concebut com una tendència contrària al romanticisme, va ser vist com la fase final de la música romàntica.

L'obra *Trois Gymnopédies*, com el seu nom indica, es basa en les antigues danses gregues en honor del déu Apolo (*gymnopédies*), i conserva molts aspectes de la seva estructura.

Satie va utilitzar harmonies estàtiques i melodies molt senzilles per crear una evocació intemporal de bellesa inspirada en escenes de ceràmiques gregues que representaven a joves nus ballant.

Va experimentar amb el que anomenava música de mobiliari, música de fons, que no s'escolta. Va compondre música per a ser escoltada des de diferents angles, amb trossos similars dividits en diverses parts. Moltes de les seves composicions tenen influències de música medieval i dels compositors francesos.

3.– Impressió estètica:

3.1.– Judici de la qualitat de la composició:

A mi personalment em sembla que és una composició molt bona. És una peça molt bonica, malenconiosa i trista. Encara que es toca lenta no es fa pesada.

És un tema equilibrat, gràcies a la forma que té la peça. Amb les repeticions i canvis de tema, Satie va saber trobar diferents ambients.

La repetició del ritme del baix i l'acompanyament per una banda, i del ritme de la melodia per una altra, són un recurs del compositor per sumir-nos en una atmosfera de tranquil·litat, malenconia, misticisme, exotisme, i fins i tot una mica de nostàlgia de saló (com ho qualifica Andrea Tedesco); i, el més important, la repetició del ritme està tan ben pensada que, encara que sigui monòtona, no dóna una sensació de pesadesa (com altres peces en que sempre es repeteix un mateix motiu, i aviat te'n canses d'elles).

3.2.– Judici de la qualitat dels intèrprets:

Klára Körmendi és una bona pianista, però la qualitat de la interpretació podria millorar. Potser, s'hauria de tocar, mitjançant els dinàmics, diferenciant encara més les diferents parts de que consta l'obra per donar diferents ambients.

També es podria apreciar més la seva nostàlgia i malenconia si es toqués més lenta; segurament sonaria millor.

Tot i així, la forma de tocar d'aquesta pianista és molt bona, interpreta bastant bé la partitura.

1

2

Three Gymnopedies

1

ERIK SATIE

Lent et douloureux (slowly and mournfully)

PIANO

• Ceremonial choral dances performed at ancient Greek festivals.

© Copyright 1976 by Broekmans & van Poppel, Amsterdam, Nr. 1228

Reproductie of vertaling van deze muziek, of zijn
 deel, is niet toegestaan. Het verspreiden van
 deze muziek, of zijn deel, is niet toegestaan.
 Het verspreiden van deze muziek, of zijn
 deel, is niet toegestaan.